

Şehremaneti Mecmuası

Şehremaneti tarafından ayda bir çıkarılır

Yıl : 6

Mayıs 1930

Sayı : 69

HIFZI SİHHAT VE SİHHATİ UMUMİYE

Bu gün bütün medeni memleketlerin ta en büyük şehirlerden köylere varıncıya kadar, maarif ve terbiye kadar ve belki de daha ziyade meşgul oldukları pek mühim ve hatta hayati mes'ele, hıfzı sıhhat mes'alesidir. Bunu esasen ilim böyle emrediyor ve buna usuller, kaideler vaz ediyor; sağlam dimağ, sağlam fikir sağlam vücutta olur iddiasına kadar varıyor. Bir takım ifrat ve mubalağa - lardan sarfınazar edilirse, esasen «spor» dedikleri bedeni terbiye de bu hıfzı sıhhat fikrini temamilen takip eden bir gayedir, Pehlivanlık, yarış yahut koşu ve top şampiyonluğu değildir. Vakitlerini buna hasrederek ihtisas göstermekten uzak bir maksattır.

Hakikati halde hıfzı sıhhat büsbütün ayrı bir şeydir. Eski zamanlarda bununla meşgul olunmamış denilemez. Fakat o türlü bir meşguliyet her halde şuursuz ve başka nevi ihtiyaçlar neticesi idi.

Mesela aşiret hayatı yaşanan zamanlarda sıhhata itina hissinden ziyade tesirâtı hariciyeye karşı mukavemet, harbü darbe kudret hasıl etmek için tevessül edilen tedbirler şeklinde idi. Esasen tıp ilmi, mikrop nazariyeleri, sari

hastalık ahkâmı, temizlik ve sakınma korunma fikirleri ya hiç yoktu, yahut olsa da pek noksandı ve ancak havassa munhasır gibi idi. İçilen suyun, yenilen maddelerin sıhhate muzır yahut, en ziyade, hastalık tevhit edecek ahvali hiç nazarı dikkate alınmazdı. Bu gün şark'ta ve memleketimizde bu lakayıtlık yahut bilmemezlik hala vardır. Bununla ayrıca mücadeleye ihtiyaç ve lüzum yok denilemez.

Memleketimiz vakia Şarkın başka diyarları gibi değildir, fakat Garba da pek yaklaşmamıştır. Bu da halk kısmında hıfzı sıhhat fikrinin daha temamilen uyanamamış olmasıdır. Hatta halktan biraz maarif ve görgü ile ayrılan sınıf ve tabakada bile hıfzı sıhhat fikri nakıstır. Mektepte okumuş gençlerde ise mühlemeldir, çünkü ekseriyetin ve aile takımlarının hakkile riayet etmedikleri bir şeyde geçliğin yaş icabı mübalatsızlığına bir de ekalliyette kalmak vardır.

İşte her yerde bu esbap ve avamilerin hasıl ettiği tesir neticesi Belediyeler, Mahalli İdareler ve nihayet merkez hükümeti hıfzı sıhhat için bir takım nizamlar ve usuller koyarak mühim teşkilât

vücuda getirmeği ve pek mühim paralar tahsisini vazaifi ashiyelerinden bildiler. Bu tereki bu asrın emsalsiz inceliklerinden birini ifade eder.

Teşkilat hususunda bütün medeniyet cihanı âdetâ musabaka yapmakta ve mütehasşis uleması buna hizmette rahat ve huzurlarını terketmemektedirler.

Fakat işin esas noktası hıfzı sıhhat ve sıhhati umumiye usul ve teşkilatının ehemmiyetle takdiri mahalli ve beledi idarelerin himmet ve gayretine mazhar olması o idarenin zihniyet ve seviyyei içtimaiyesile mepsutan mütenasip olup tahsisat hususuna gelince bunun bazı şeylerde hükûmeti merkeziyenin ayrıca nakti muavenet ve fevkalâde tahsisatına muhtaç kalınmasıdır. Bu hususata ait her millet ve hükûmetin az çok biri birine benziyen usul ve kanunları vardır.

Müttahidei Amerika bu hususta en ileri gelenlerden biri ve belki de bazı cihetlerde birincisidir. Buna da sebep medeniyetle beraber pek büyük olan serveti umumiye'dir. Çok zengin olması onun belediyelerini, şehir idarelerini bu yolda her lüzumu, her fedakârlığı temâmile idrak ve kabule sevk etmiştir.

Jules Lespes'in « Müttahidei Amerika'da mahalli idare » eserinin bahsimize ait kısmını okuyalım.

« Hıfzı sıhhat ve sıhhati umumiye. — »

« İptidaları mahalli dikkat ve itina-mın mevzu ve maksadını teşkil eden bu içtimai endişe gittikçe daha ciddileşerek hükûmeti merkeziye tarafından da nazarı itibara alınmıştır. Doğrusunu söylemek istenirse, bununla bilhassa şehirler meşgul oldular ve « kontluklar » ın bu sahada biraz faaliyetleri için devletin hareket etmesini beklemek lâzımgeldi. Bu son senelerde, devlet devairi sıhhiyesi ma-

halli sıhhiye memurları tayin ettirmek ve hıfzı sıhhat ve sıhhiyei umumiye umuruna ait kavaninî devletin tatbik ve icrayı ahkâmına nezarette bütün salâhiyetlerle faaliyete geçmişlerdir. « Tababetin hastalığın gelmezden evvel önünü almaktaki son keşfiyatı ve hussusan terbiyei umumiyenin takviye seferberliği, şüphesiz müsmir olacaktır. « Hıfzı sıhhat ve sıhhati umumiye kontrolünün ancak şehirlere hasrı ve köy şeraiti hayatının buna aslâ lüzum göstermediği fikri batılı ortadan kalkmağa yüz tutmuştur.

« Ölüm istatistikleri bu husustaki fikrî kanaati tadil etmiş, ve buna şehirlerle köyler arasındaki vesaiti nakliyenin hızlılık ve kolaylığı da mızamam ile her ikisini sıkı temaslara bağlayacak şehirlerde istihlak edilen mevadî gıdaiyenin köylerden geldiği ve buna binaen hıfzı sıhhat kavaidinin oralar da nazarı mülahazaya alınması bu eski rabıta ve ihtiyaç hakkında hayırlı olacağı hakikatını izhar eylemiştir.

Bütün bu ahval ve keyfiyat bu hizmeti umumiyenin tam ve pek dikkatli bir kontrol şeklinde devletçe merkezleştirilmesine ziyadesiyle muvafık gelmiştir. »

Burada en ziyade nazarı dikkatimizi celbedn şey köylerle şehirlerin daimi münasebet ve sıkı temaslarının sıhhati umumiye noktai nazarından ehemmiyetle mütalaasıdır.

Çünkü şehirlere ziraat ve zirai sanatlar mntakalarından akıp gelen sayısız gıda mahsulat ve masnuatının temiz ve sıhhi olması bir çok hastalık tehlikelerine karşı en mühim bir kontrolü icap ettiren hayati meselelerden olsa gerektir.

Biraz küçük bir devletin bütün nüfusuna muâdil sekencesi olan meselâ Nev-york, yahut Şikago şehrinin bir

günde istihlak ettiği yalnız süt yahut et gıdası elbette bir çok yerlerden tedarik ve sevkolunmaktadır.

İstanbul şehrinin Emanet hududu haricinde meselâ Bostancı köprüsünün öte tarafında keşilen etin karaağaç mezbahasındaki gibi muayene ve damga kontrolüne tabi olmaması bu kabildendir. Marmara sahillerinden her gün getirilen taze mahsulat, şehirde bayatlayan bu nevi mekûlât, köylerde eski usul yahut [noksan vesaitle] işlenen her türlü çiğ ve dayanıksız mevadî gıdaye hep bu noktaya temas ediyor. Hatta menba suları en mühim bir dikkate şayandır.

Bu meseile umumi bir nazarla bakarsak bizde hükûmet gerek teşkilat ve gerek 'icraatça' sıhhi işlere ve sıhhati umumiyyeye ehemmiyet vermekte, Şehremanetleri o nisbette gayret etmekte, fakat bir taraftan halkın lakayıtlığı, diğer cihetten tahsisat darlığı ve daha doğrusu serveti umumiyenin bir de bu masraf için Vilayet veya Emanet bütçesine bir şey vermesine müsait olmadığından bazı tesisat noksan kalmakta, fukara ve muhtacine -hususan köy ve kasabalarda- bakılamamakta, fakir çocukların yaşlarla gördükleri ezici iş ve gayri sıhhi hayatları hiç kontrol edilmiyerek hey'eti ictimai-yemizin müstakbel unsurundan bir mühim kısım ihmal edilmektedir.

Zaten hıfzı sıhhat ve sıhhati umumiye emri mühimmi, biri fukara ve acezeye, diğeri orta ve zengin sınıfa ait olmak üzere iki noktadan ve muhtelif neviden vezaif tahmil ediyor.

Fukaranınki mesken ve temizlik, ortanınki gıda ve işe kudret, zengininki ise fennin emrettiği her türlü masuniyeti, sıhhiyenin içtimai kısmıdır.

En çok mühim cihet büyük şehirlerde temizlik ve gıda safiyetidir.

En çok masraf ve kontrol isteyen iş ve hizmet nezafeti fenniye vazifesidir.

Kanalizasyon, su tevziatı, hava temizliği tedabiri, kabristanların bakımı, toz, çamur, süprütü, kar imha ve tathiri, akar su ve deniz kenarları nezafeti v. s. işler hep eşhası hususiye-nin - ne kadar muktedir olsalar-yapamayacakları ve şehirlerin içtimai vezaifinden bekliyecekleri, talep edecekleri hidemat cümlesindendir.

Müttahidei Amerikada bu sıhhiye işlerinin icra vasıtası « Sıhhiye meclisi » ve « Sıhhiye memuru » dur. Bir ikincisi hiç bir vakit intihapla değildir, fakat karye meclisi ve karye sıhhiye encümeni tarafından nasbolunur.

Bununla beraber Müttahideyi teşkil eden hükûmetlerden bir çoğu sıhhati umumiyenin muhafazası umurunu vali yahut hükûmeti merkeziyyeye tevdi etmişlerdir.

Kanunlarında bu memurun bir şöreti, iyi bir doktor olması şartı vardır.

Amerika Salibi - Ahmer Cemiyeti kontluklar taksimatı mülkiyesindeki sıhhi teşkilâtın bir kısmındaki işlere iştirak eder.

Bizde de Belediyelerin bu sıhhi hidemat ve vezaifi gittikçe tecessü etmekte, bilhassa şehirde en iyi nazariye ve usullerin tatbıkına gidilmektedir.

Köyler için vilayetlerin doktorlardan müntahap sıhhiye müfettişleri her ayın bir muayyen kısmını seyyar teftişe hasretmekle mükelleftirler.

Sarı hastalıklar, firengi teftişatı, sıtma mücadelesi için fer'i veya ayrı teşkilat ve faaliyet menatıki tertibatı umumiyyeyi ikmal eder.

Çok masrafa ve uzun müddete mu-

VIYANA ŞEHİR MÜZESİNDE NELERİMİZ VAR?

Viyana : 26 kânunuevvel 1929

D. A. S.

Bu müze Viyana Şehremaneti dahilindedir, sol tarafında mühim bir kaç daireyi ihtiva ediyor. Viyana şehrini alakadar eden her şey bu müzeye girmiştir. Sonra Viyana'lı ekâbirin güzel hatıralarını da ihtiva eder. Mşhur musikişinasların bilhassa Bethofen'in yazı masası ve saatine ve hayatını musavvar lavhalara varıncıya kadar çok mühim yadigarlar vardır. Sonra şehrin eski ve yeni hayatını musavver resimler ufak ve ya büyük çerçivelenmiş ve kâmilten duvarları doldurmuştur. Hatta müzenin bir kısmını bu gravür ve İstampalardan yapmışlardır diyebiliriz. Viyana şehri müzesi şüphesiz tarihimizi alakadar eden pek çok resimler, vesaik ve hatıralarla doludur. Viyana tarihile büyük ve an'anavi bir alakamız vardır. Ecdadımız buralara kadar geliyor, (1529)

htaç olan verem mücadelesi de başlamıştır, fakat bundaki hususiyet bir taraftan tedavi ve mücadele şeklinde ise diğer cihetten de « korunmak » yani bu müthiş hastalığa tutulmazdan evvel sihi ihtiyatları halka talim ve telkin vesaiti ve propağandası gibi elzem olduğu kadar faydalı tedabir için bu maksada hâdim, muhterem, « Verem Mucadele Cemiyeti » nin hususi mesai ve himmeti kâfi gelmiyeceği - hastalığın mazide aldığı geniş saha itibarile - tabii olduğundan İdarei Hususiye ve vilâyetlerin de yardımına ihtiyac vardır.

Ali Suat

senesinde Süleyman kanuni birinci defa Viyana'yı muhasara ediyor, fakat feragat ediyor. Buna dair Viyana şehir müzesi pek kıymetli vesikaları havidir. Sonra (1683) Mehmedi rabi zamanında Kara Mustafa paşa tarafından ikinci bir muhasara daha yapılıyor. Bu da ademi muvaffakiyetle neticeleniyor. Ve Belgrada dönen veziri azamın kafasını padişahın emrile kesiyorlar ve kafa doğrucu Edirne'de kasrı adalet önündeki sengi ibrete konuyor, gelip geçenler ibret almak için temasa ediyor ve nihayet torba içinde Edirneye kadar sürüklenen zavallı kafayı Edirne'de Sarıcapaşa kabristanına defnediyorlar ve bir de bu kafaya taş dikeyorlar. El'an mevcuttur. Bir zaman sonra Viyana müzesinde Kara Mustafa paşaya ait bir kafa beliriyor, bunu hala muhafaza ediyorlar. Bu kafanın tarihi hakkında çok mühim bir makale neşreden [1] ustadı muhteremin doktor Rifat Osman Beyin dediği gibi: (Varsın müzede sahibi mechul bir (kuru kafa) bedbaht serdarı temsil eylesin.)

Bu hatırayı da o kuru kafa yanında anmamak kabil olmuyor. Ben bu kafayı yakinen tetkik ettim. Demir bir mahfaza içinde duruyor. Her tarafı camlı. Bu kuru kafanın alt çenesi yok. Güya boğdukları ipte boynunda sarılı duruyor.

[1] Doktor Rifat Osman : « Sadrazam Merzifonlî kara Mustafa paşanın kesik başı nerdedir ? » makalesi [milli Mecmua No. 9 , 15 temmuz 1927